

Mirosław Pecuch

Wydawnictwa Grekokatolików w Polsce - Wystawa w Gorzowie Wlkp. i Krakowie

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 4, 327-329

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NADWARCIAŃSKI ROCZNIK
HISTORYCZNO-ARCHIWALNY
NR 4 - ROK 1997

Mirosław Pecuch
Gorzów Wlkp.

**Wydawnictwa grekokatolików w Polsce.
Wystawa w Gorzowie Wlkp. i Krakowie**

Od 1 czerwca do końca sierpnia 1996 roku można było oglądać w gorzowskim „Spichlerzu” z okazji 400-lecia Unii Brzeskiej wystawę poświęconą piśmiennictwu grekokatolików zorganizowaną przez Parafię Grekokatolicką pod wezwaniem św. Josafata Kuncewicza w Gorzowie. Celem wystawy była chęć pokazania przeciętnemu polskiemu widzowi piśmiennictwa i wydawniczej działalności unitów, oraz uzmysłowienie rozmiarów ruchu wydawniczego ukraińskich katolików w powojennej Polsce, oczywiście z uwzględnieniem jego źródeł. Stąd też tytuł wystawy „Grekokatolicy w Polsce. Wydawnictwa”.

Ekspozyty (książki i czasopisma) wystawiono w poziomych gablotach i podzielono na cztery części: 1. wybrane polskie powojenne wydawnictwa o grekokatolikach, 2. powojenne wydawnictwa grekokatolików w Polsce, 3. wybrane wydawnictwa grekokatolików do 1947 roku, 4. wybrane wydawnictwa grekokatolików na emigracji. Wszystkich prezentowanych publikacji było 110 egzemplarzy. Dla wzbogacenia ekspozycji pokazano różne znaczki pamiątkowe, obrazki, koperty, a także rzeczy powiązane z życiem liturgicznym - cerkiewne ryzy, krzyże, chorągwie. Eksponowano również portrety pierwszych pounijnych kijowskich metropolitów (H. Pocieja, J. B. Rutskiego i R. Korsaka), halickich metropolitów XX wieku (A. Szeptyckiego, J. Slipyja i M. I. Lubacziwskiego) oraz Ojca Świętego Jana Pawła II. Strukturę Kościoła Grekokatolickiego w Polsce obrazowała plansza autorstwa Michała Trochanowskiego z Go-

rzowa. Wszystkie wystawione eksponaty są własnością parafii grekokatolickich w Gorzowie, Skwierzynie, Osiecku, Międzyrzeczu, Pożrzadle i Zielonej Górze oraz osób prywatnych.

Polskie wydawnictwa potraktowane były na wystawie jako dopełnienie tematu. Oczywiście, nie było tu wszystkich rzeczy, jakie ukazały się na krajowym rynku wydawniczym. Ważne miejsce przeznaczono egzemplarom krakowskiego „Znaku”, w których była mowa o grekokatolikach, a także wydawnictwom o unitach Podlasia i Chełmszczyzny.

Prezentując powojenne wydawnictwa grekokatolików w Polsce organizatorzy chcieli pokazać wszystko, co było wydrukowane. W tej części można było ujrzeć grekokatolickie periodyki – „Swiczado”, „Zemno Hirczyci”, „Błahowist”, „Peremyński Dzwony”, Grekokatolickie Kalendarze od 1987 do 1996 roku, modlitewniki – pośród nich pierwszy z 1985 roku pt. „Chwalim Hospoda” i inne. Wiele miejsca zajęła Biblioteczka „Swiczado”. Eksponowano również egzemplarz powielaczowego wydania obrzędu chrztu i bierzmowania z lat siedemdziesiątych oraz przepisanej na maszynie litanii odkupienia.

Dużo miejsca zajęły na wystawie publikacje sprzed 1947 roku – źródła i korzenie dnia dzisiejszego. W centralnym miejscu wyeksponowano dwie wielkie XIX-wieczne Ewangelie używane po 1957 r. w parafiach skwierzyńskiej i międzyrzeckiej. Najstarszą książką jest jednak „Bohosłowija nrawouczytelnaja” („Teologia moralna”), wydrukowana w 1751 roku w Poczajowie. Bardzo ciekawy jest rękopiśmienny śpiewnik cerkiewny podpisany przez Asafata Krenyckiego w 1817 roku. Występujące w nim pieśni są napisane cyrylicą w języku staro-cerkiewno-słowiańskim z licznymi mniej lub bardziej lokalnymi elementami językowymi – wiele jest tutaj „lemkizmów”

Można wspomnieć również „Psałterz” w tłumaczeniu na język ukraiński Pawła Rataja - Lwów 1871, „Boh nadeżda moja” - cerkiewny śpiewnik wydany we Lwowie w 1898 roku w rogowej okładce z ikonami Chrystusa i Bogurodzicy.

Najwięcej jednak miejsca zajęły książki wydane na emigracji, które zostały potraktowane jako swego rodzaju źródła obecnej działalności wydawniczej grekokatolików w Polsce i Ukrainie. Wiele miejsca przeznaczono dla modlitewników, trebników, ewangeliarzy, a także książek Ukraińskiej Duchownej Biblioteki (oo. Bazylianie), Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego św. Klemensa w Rzymie. Odrębną gablotę zajęła

„Cerkwa w rujini” O. Iwanusiwa z mapą cerkwi Przemyskiej Diecezji. Eksponowane książki były drukowane we Włoszech, Niemczech, Belgii, USA, Kanadzie, Brazylii, Australii, Hiszpanii. Zabrakło jednak organizatorom miejsca na pojedyncze w ich dyspozycji wydawnictwa z Ukrainy, Słowacji, Rumunii. W dniu 2 czerwca ekspozycję odwiedził metropolita przemysko-warszawski, ks. arcybiskup Jan Martyniak.

Wystawę obejrzało w Gorzowie ponad 1300 osób. Na przełomie 1996/1997 roku zaprezentowano ją w Krakowie w Fundacji św. Włodzimierza Chrzcziciela Rusi Kijowskiej (ul. Kanonicza 15). Przygotowaniem wystawy w stolicy Małopolski zajęli się Gorzowianie, zaproszeni przez prezesa Fundacji dra Włodzimierza Mokrego: dr Wojciech Sadowski, Ryszard Lisiecki, Michał Trochanowski oraz piszący te słowa. Otwarcie jej nastąpiło 18 grudnia 1996 roku w trakcie zorganizowanej przez Fundację i Uniwersytet Jagielloński sesji naukowej pt. „Kijów - Brześć - Rzym. Tendencje unijne i ich kulturowo-religijne konsekwencje przed i po 1596 roku”, w której wzięli udział ks. kardynał Franciszek Macharski oraz profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. Franciszek Ziejka.